

ЗОВНІШНЯ ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

EXTERNAL LABOR MIGRATION AND ITS CONSEQUENCES FOR THE UKRAINIAN ECONOMY

Розглянуто актуальні тенденції міграційних процесів у світовому і національному масштабах. Здійснено аналіз міграційних потоків між країнами Євросоюзу та Україною. Акцентовано увагу на політиці держав-реципієнтів із залучення трудових мігрантів. Розкрито загрози зовнішньої трудової міграції українців для економіки. Розглянуто як ефект від трудової міграції зовнішні приватні грошові перекази. Проаналізовано їхню структуру в розрізі країн-реципієнтів і динаміку по роках за офіційними і неофіційними каналами надходження. Визначено роль і вплив мігрантських валютних трансферів на національну економіку. Доведено, що українські заробітчани залишаються найбільшими інвесторами й одними з головних постачальників валюти до країни. Обґрунтовано необхідність ефективної міграційної політики та запропоновано заходи щодо її поліпшення для максимального використання позитивних наслідків та зменшення негативного впливу на національну економіку.

Ключові слова: глобальні міграційні процеси, міжнародна міграція, зовнішня трудова міграція, ефект трудової міграції, зовнішні приватні грошові перекази, державна міграційна політика.

Рассмотрены актуальные тенденции миграционных процессов в мировом и наци-

ональном масштабах. Осуществлен анализ миграционных потоков между странами Евросоюза и Украины. Акцентировано внимание на политике государств-реципиентов по привлечению трудовых мигрантов. Раскрыты угрозы внешней трудовой миграции для украинской экономики. Рассмотрены в качестве эффекта от трудовой миграции внешние частные денежные переводы. Проанализированы их структура в разрезе стран-реципиентов и динамика по годам по официальным и неофициальным каналам поступления. Определены роль и влияние мигрантских валютных трансфертов на национальную экономику. Доказано, что украинские рабочие остаются крупнейшими инвесторами и одними из главных поставщиков валюты в страну. Обоснована необходимость эффективной миграционной политики и предложены меры по ее улучшению для максимального использования положительных результатов и уменьшения негативного влияния на национальную экономику.

Ключевые слова: глобальные миграционные процессы, международная миграция, внешняя трудовая миграция, эффект трудовой миграции, внешние частные денежные переводы, государственная миграционная политика.

УДК 331.556.4:332.1

Літковець Ю.О.

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств і корпорацій
Тернопільський національний економічний університет

The article focuses on the intensification of migration processes over the last decade, taking into account global trends of globalization. It has been argued that labor migration is becoming an important source of economic development for recipient countries, which is far more important than foreign investment and government loans. The tendencies of migration processes on a global scale are investigated. The statistical data, which indicate the acceleration of the rate of external migration from Ukraine to European countries, was studied. The list of countries that simplify employment conditions for Ukrainian migrants is defined - Poland, Czech Republic, Lithuania, Hungary, Germany, Denmark and others. The analysis of Eurostat's report showed that every fifth migrant to the EU countries came from Ukraine. In addition, Ukrainians are in the first place to obtain employment permits. Analysis of the structure of Ukrainian labor migration has shown that there are also changes. In particular, the volume of long-term migration lasts from one year. More and more young people, women, residents of cities are drawn into the migration process. The greatest positive effect from external labor migration is the influx of currency into the country. Ten countries in terms of remittances through official and informal channels headed by Poland, the Russian Federation, the United States, the Czech Republic, Italy, the United Kingdom, Germany, Cyprus, Israel, and Greece. The value of external money transfers of labor migrants, which make up 8.2-8.3% of GDP, is established. The analysis showed that Ukrainian labor migrants remain the largest investors and one of the main suppliers of currency to the country. The necessity of effective migration policy was substantiated and measures for its improvement were proposed in order to maximize the use of positive effects and reduce the negative impact on the national economy. Increased informational and reliable data on migration processes was proposed. Signing of agreements on the use of labor migrants was substantiated. Development of mutually beneficial terms cooperation for banks and migrants for investment was suggested. Conduct effective social and economic policy.

Key words: global migration processes, international migration, external labor migration, labor migration effect, external private money transfers, state migration policy.

Постановка проблеми. Масштабна глобалізація світової економіки, прозорість кордонів, політика міжнародного співробітництва сприяють обміну виробничими факторами, інформаційними технологіями та трудовими ресурсами. Останні світові тенденції сприяють створенню високопродуктивних та інноваційних робочих місць, без чого неможливе економічне зростання країни. З огляду на це, міграція є явищем, яке привертає увагу громадськості та дослідників.

Міграційні процеси, що активізувалися за останнє десятиліття, викликають неоднозначну оцінку. З одного боку, європейські держави, які

стрімко розвиваються, потребують додаткових трудових ресурсів для своєї економіки. З іншого боку, масові міграційні потоки вносять соціальний і політичний дисонанс. Так, у дослідженні Міжнародної організації з міграції (МОМ) [2] зазначається, що для країн-реципієнтів трудова міграція стає важливим джерелом розвитку економіки, який є набагато вагомішим, ніж іноземні інвестиції та державні кредити.

Разом із тим у глобальному сенсі масштаби трудових міграційних процесів не є критичними, а впливають з огляду на світові тенденції. Це явище підтримує демократичні права

і свободи, що стосуються вільного вибору місця, умов та оплати праці залежно від досвіду, вмінь, навичок і професійних якостей претендента.

Зазначені аспекти зовнішньої трудової міграції вимагають детального дослідження і вироблення дієвої регулятивної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Явище трудової міграції знаходиться у центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців і дослідників, зокрема А. Гайдуцького, К.Н. Ебінгдон, М. Жайка, Е. Мавроді, З.В. Смутчак, Х. Хаас та ін.

Авторами досліджено широке коло питань, що стосуються чисельності, вікового, гендерного і професійного складу трудових мігрантів у глобальному і національному масштабах, визначено структуру країн – експортерів та імпортерів робочої сили, регіонів підвищеного попиту і донорства тощо.

Поряд із загрозливою ситуацією, пов'язаною із втечею робочої сили з країни існує низка позитивних чинників, ефектів, які отримує країна-донор, що, своєю чергою, потребують дослідження. Зокрема, внесок українських трудових мігрантів у розвиток національної економіки у вигляді зовнішніх приватних грошових переказів та отриманого досвіду, що є потужним потенціалом і водночас недостатньо вивченим.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз стану та тенденцій зовнішньої трудової міграції у глобальному і національному масштабах; установлення вагомості впливання зовнішніх грошових переказів трудових мігрантів в українську економіку та їхні розміри в розрізі країн – реципієнтів робочої сили; вироблення рекомендацій з удосконалення механізму регулювання міграційних процесів для максимального використання позитивних наслідків та зменшення негативного впливу на національну економіку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поштовхом до поглиблення міграційної політики у світовому масштабі стає ускладнення демографічної ситуації у багатьох промислово розвинутих країнах. Трудові мігранти є тим важелем, що здатний сповільнити скорочення робочої сили в країні.

Держави з розвинутою економікою використовують працю мігрантів як альтернативне джерело економічного зростання. Досвід доводить, що природні ресурси та залучення іноземних інвестицій уже не здатні забезпечити такий темп зростання валового внутрішнього продукту, як у минулому столітті. У зв'язку із цим праця мігрантів сприяє створенню додаткової доданої вартості і зростанню ВВП.

Згідно зі звітом МОМ за 2018 р., за поточними оцінками нараховується 244 млн. міжнародних мігрантів, що становить 3,3% світового населення [12]. Глобальне переміщення знаходиться на рекордно високому рівні, причому кількість вну-

трішньо переміщених осіб – понад 40 млн., а кількість біженців – понад 22 млн.

Ураховуючи викладені вище причини та неможливість реалізувати трудовий потенціал на території своєї держави, українці стають бажаною робочою силою для країн-реципієнтів.

Євроінтеграційний політичний курс України сприяє можливості вільного вибору місця працевлаштування нашими громадянами. З часу відкриття безвізового в'їзду міграційні потоки з України до країн Євросоюзу зросли. Закономірно схожими є реакції на відміну віз і для громадян інших країн, що розвиваються [9].

Експорт української робочої сили зумовлюється і збільшенням попиту на додаткові «робочі руки» у країнах-сусідах, у яких спостерігається економічне зростання. Деякі з держав-імпортерів спрощують процедури працевлаштування для українців та видають дозволи на проживання для працевлаштування. До цього списку можна віднести такі країни, як Польща, Чехія, Литва, Угорщина, Німеччина, Данія та ін.

Держави-реципієнти створюють різні мотиваційні програми та закріплюють свої наміри у законодавчому полі з метою постійного залучення трудових мігрантів. Запроваджуються новації, які пом'якшують умови імміграції для задоволення попиту на робочу силу. Таку практику із вербування зовнішніх трудових ресурсів розпочала Польща. За оцінками експертів, для зростання польської економіки необхідно додатково 5 млн. трудових мігрантів, з яких близько 70% становитимуть українці.

У Німеччині канцлер А. Меркель анонсувала законодавчі ініціативи з приводу міграційної політики. Наприкінці 2018 р. ухвалено закон про імміграцію, який має мету полегшити процес залучення робочої сили з країн Східної Європи.

Схожа ситуація зі спрощенням процедур працевлаштування для не громадян ЄС складається у Чехії та низці інших держав. Уряд країни висунув пропозицію поступового збільшення заробітних плат своїм громадянам та одночасного залучення працівників із сусідніх держав.

На прискорення темпів зовнішньої міграції останніми роками вказують статистичні дані. Згідно з інформацією Державної міграційної служби, у 2018 р. видано паспортів громадянина України для виїзду за кордон (у т.ч. МЗС) 5559 тис. штук, тоді як за 2017 р. – 3052 штуки. Оформлено документів для виїзду громадян України за кордон на постійне місце проживання у 2018 р. 8551 особі, а в 2017 р. – 7325 особам [3]. Як видно, офіційні статистичні дані та дані прикордонної служби не відображають реальної кількості мігрантів.

Міністр соціальної політики Андрій Рева з посиленням на дані Державної міграційної служби та Державної прикордонної служби заявив, що

постійну роботу за кордоном мають 3,2 млн. українців, а тимчасово працюють від 7 до 9 млн. [4].

Якщо керуватися статичними даними про чисельність населення України на кінець 2018 р. (42,15 млн. осіб) і чисельність економічно активного населення (17,3 млн. осіб) [3], то частка мігрантів буде коливатися від 7,6% до 21,3% відносно всього населення країни та від 18,5% до 52% відносно населення працездатного віку.

Відповідно до звіту Євростату (Європейського статистичного управління) за 2017 р. [10], було видано вперше (без продовження виданих раніше) 3,1 млн. дозволів на проживання в Європейському Союзі (ЄС) для не громадян ЄС, що на 4% більше, ніж за попередній період. Для працевлаштування видано третину дозволів – 32,2%, за сімейними обставинами – 26,5%, на навчання – 16,9%, з інших причин (як правило, біженці) – 24,5%.

Близько половини з усіх дозволів на проживання видано громадянам семи країн (табл. 1). Найбільшу кількість дозволів в ЄС у 2017 р. отримали громадяни України (661,8 тис. дозволів, з яких майже 88% – із Польщі), випередивши громадян Сирії (223,2 тис., з яких майже дві третини з Німеччини). Вихідці з Китаю отримали 193 тис. дозволів, з Індії – 163,1 тис., зі США – 147,3 тис. Більшість дозволів для цих країн видано Великобританією. Громадянам Марокко видано 107,8 тис. дозволів, із них 41% в Іспанії й Афганістану – 87,1 тис., із них близько 61% у Німеччині) [10].

Як видно з табл. 1, цифри говорять самі за себе. Кожен п'ятий мігрант до країн ЄС – виходець з України. Крім того, українці на першому місці з отримання дозволів для працевлаштування – 87,7% з усіх віз, виданих для них уперше. Для порівняння: серед уродженців Китаю і Гонконгу переважають дозволи, отриманні на навчання, – 65,2%.

Найпопулярнішими напрямками міграції за кількістю виданих дозволів у 2017 р. стали Польща, Чехія, Угорщина, Литва, Словаччина.

Тільки у Польщі працюють близько 2 млн. українців [4], проте лише половина з них легально

оформлені, а ще менше сплачують соціальні внески. Схожа ситуація з українськими заробітчанами й в інших країнах. Разом із тим останніми роками Польща стає менш привабливою для українських трудових мігрантів, оскільки для них відкриваються кордони інших європейських країн із вищими заробітними платами. Популярним напрямком зовнішньої трудової міграції стають країни Балтії, особливо Литва. Перевагою стає відсутність мовного бар'єру за однакового рівня зарплат порівняно з Польщею.

Аналіз структури української трудової міграції показав, що тут також є зміни. Зокрема, збільшується обсяг довгострокової міграції тривалістю від одного року. У міграційний процес утягується все більше молодих людей, жінок, мешканців міст. Географія значно розширилася й охоплює все більшу кількість осіб – вихідців зі Східної, Північної та Центральної України.

Загрозливою для ринку праці стає ситуація, пов'язана з виїздом українців на довший термін. Скорочується кількість сезонних міграцій. Зменшується кількість трудових мігрантів і молоді, які після завершення навчання мають намір повертатися додому. Усе більше іммігрантів стають емігрантами і залишають Україну назавжди.

Негативним для України явищем стає відтік студентів до країн ЄС. За 2017 р. виїхало понад 23 тис. молодих людей на навчання, і ця цифра продовжує зростати. За оцінками експертів, зараз за кордоном здобувають освіту близько 70 тис. студентів [4].

Найбільшим позитивним ефектом від зовнішньої трудової міграції є притік валюти в країну. Цей беззаперечний факт викликає інтерес для дослідження з боку владних і приватних структур.

Десятку країн за обсягами грошових переказів, що надходять через офіційні та неофіційні канали, очолює Польща, за нею – Російська Федерація, США, Чеська Республіка, Італія, Сполучене Королівство, Німеччина, Кіпр, Ізраїль та замикає Греція. Динаміку грошових надходжень п'яти перших

Таблиця 1

Структура отриманих дозволів на проживання в ЄС, виданих уперше

Країни	Дозволи, видані на проживання								
	для працевлаштування		за сімейними обставинами		на навчання		з інших причин		Всього
	штук	%	штук	%	штук	%	штук	%	
Україна	580499	87,7	26296	4	23134	3,5	31945	4,8	661874
Сирія	897	0,4	60877	27,3	1952	0,9	159444	71,4	223170
Китай і Гонконг	21321	11	31854	16,5	125835	65,2	13992	7,2	193002
Індія	60172	36,9	56011	34,3	34226	21	12665	7,8	163074
США	39187	26,6	22235	15,1	38751	26,3	47144	32	147317
Марокко	13573	12,6	72157	67	13782	12,8	8245	7,7	107757
Афганістан	186	0,2	6753	7,8	404	0,5	79789	91,6	87132
Всього	1009427	32,2	829922	26,5	529994	16,9	766798	24,5	3136141

Джерело: складено автором за даними Євростату [10]

країн за чотири попередніх роки демонструє рис. 1. Дані розраховано на підставі банківської звітності про фінансові операції з нерезидентами України та про перекази, які здійснено з використанням міжнародних систем переказу коштів та враховують обсяги коштів, які надійшли в Україну неформальними каналами [5].

Викладений список країн указує і на популярність напрямків зовнішньої трудової міграції. Так, тривалі військові дії на сході змінили ставлення багатьох українців до Російської Федерації як держави для пошуку працевлаштування. Це зумовило значне зменшення потоку мігрантів до країни-агресора, відповідно, й скоротилися грошові надходження заробітчан із цього напрямку. Як наслідок, у структурі грошових переказів трудових мігрантів починаючи з 2016 р. почали переважати перекази з Польщі. На кінець 2018 р. частка надходжень із цієї країни становила 33,3% (3626 млн. дол.).

За підсумками 2018 р. сума грошових переказів українських заробітчан становила 10 888 млн. дол.

США. За прогнозами НБУ, валютні надходження збільшаться в 2019 р. на 1,5 млрд. дол. [5]. Інформацію про те, з якої країни поступають найбільші суми, видно з рис. 2.

У цілому за 2018 р. із країн Євросоюзу надійшло в Україну валюти на 24,1% більше, ніж у 2017 р. (7070 млн. дол.), а з країн СНД – 1107 млн. дол., що на 23,5% менше порівняно з попереднім роком.

У дослідженні МОМ йдеться, що грошові перекази втричі перевищують офіційну допомогу у цілях розвитку (ОДР), тоді як у деяких країнах вони набагато більші ОДР та прямих іноземних інвестицій (ПІІ) разом узятих. Наприклад, у 2017 р. українці отримали 12,1 млрд. дол. США як грошові перекази, 2,4 млрд. дол. – як ПІІ і 1,5 млрд. дол. – як ОДР [12].

Зауважимо, що Міжнародна організація з міграції оцінила грошові перекази українських мігрантів вище, ніж НБУ. Наприклад, за інформацією МОМ, у 2017 р. сума закордонних грошових переказів становила 12,1 млрд. дол., тоді як за даними НБУ – 9,3 млрд. дол.

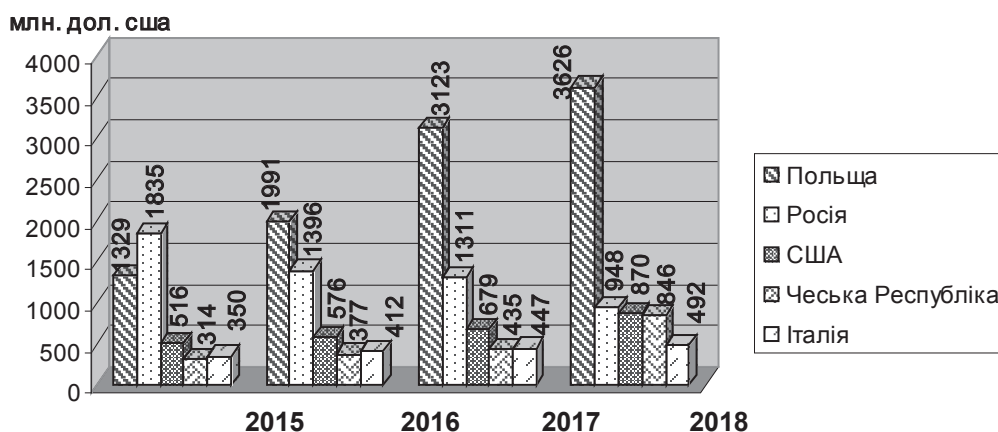

Рис. 1. Динаміка грошових переказів трудових мігрантів за офіційними та неофіційними каналами надходження

Джерело: складено автором за [5]

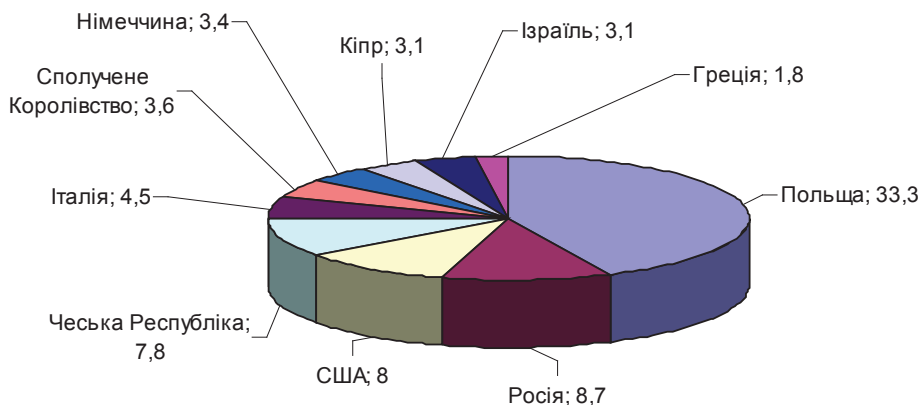

Рис. 2. Структура зовнішніх грошових переказів трудових мігрантів за 2018 р. із країн першої десятки, %

Джерело: складено за даними [5]

У НБУ визнають можливість розбіжностей і пояснюють це складністю підрахунків, оскільки для складання статистики приватних грошових переказів потрібно враховувати різні джерела інформації. Сюди слід віднести дані фінансового сектору, результати опитування безпосередньо трудових мігрантів, моделювання даних для отримання оцінок. Відсутність єдиної системи збору інформації призводить до недооцінки обсягів переказів та відмінності у даних.

Таким чином, недооцінка реальних грошових потоків трудових мігрантів є ще одною вагомою прогалиною, яка потребує врахування й удосконалення.

Кроком для збільшення інформованості про міграційний рух є прагнення країн Євросоюзу ввести єдину систему обліку в'їзду, виїзду і терміну перебування мігрантів на території кожної країни.

Отже, виникає питання, наскільки вагомими є приватні грошові перекази для національної економіки. Для цього достатньо лише співставити суми, що надходять з-за кордону, з розміром валового внутрішнього продукту (ВВП).

За даними статуправління, номінальний ВВП становив у 2018 р. 3558,7 млрд. грн. (84190 грн. у розрахунку на одну особу) проти 2982,92 млрд. грн. у 2017 р. (70224,3 млрд. грн. на одну особу). Реальний ВВП у 2018 р. порівняно з 2017 р. збільшився на 3,3% [3].

Таким чином, зовнішні грошові перекази трудових мігрантів становлять 8,2-8,3% ВВП. Якщо ж для співставлення брати дані МОМ, то такий відсоток зросте майже до 11% українського ВВП.

Дещо по-іншому виглядає структура грошових потоків за офіційними каналами надходження, до яких належать перекази, що отримують через банківську систему та міжнародні платіжні системи. Порядок країн першої десятки з-поміж тридцяти, які згруповані НБУ за розмірами грошових надходжень, буде виглядати так: США, Сполучене Королівство, Німеччина, Кіпр, Ізраїль, Росія, Італія, Польща, Греція. За підсумками 2018 р. найбільша сума грошових переказів надійшла зі США – 871,5 млн. дол. (17,9%), Великобританії – 391,3 млн. дол. (8%), Німеччини – 369,8 млн. дол. (7,6%) [5]. Для порівняння: з Польщі в Україну за офіційними каналами було переведено 232,7 млн. дол., що становить лише 4,8%. Решта з 3626 млн. дол. перевозяться українськими трудовими мігрантами неофіційно. У зв'язку із цим зрозумілими є наміри владних структур оподатковувати зароблені за кордоном кошти.

Проведений вище аналіз показує, що українські заробітчани залишаються найбільшими інвесторами й одними з головних постачальників валюти до країни. Завдяки надходженню валютних переказів підтримується макроекономічна стабільність, скорочується платіжний дефіцит, зменшується напруга на ринку праці. Збільшення готівкової

валюти утримує курс гривні, розвивається банківська і фінансова системи. Фінансуються витрати домогосподарств на придбання житла, навчання дітей, відкриття власної справи, задоволення споживчих потреб тощо. Це інвестиції у сферу житлового будівництва, розвиток малого підприємництва. Як наслідок зростання доходів окремих домогосподарств, відбувається ефект мультиплікації, тобто розширюється коло виробництв споживчого ринку. Перераховані наслідки доводять необхідність ефективної регулятивної політики.

Висновки з проведеного дослідження. Вивчення думок експертів ринку праці вказує на те, що пожвавлення міграційних процесів є вимушеним завдяки сукупності таких чинників, як неврегульований військовий конфлікт на сході країни, недалекоглядні політичні рішення, а також відсутність ефективних глобальних економічних реформ. Сукупність цих чинників приводить у рух економічно активне населення.

Таким чином, аналіз тенденцій міграційних процесів призвів до необхідності вдосконалення державної політики у цій сфері. Насамперед убагацьється потреба підписання двосторонніх угод про міжнародне співробітництво у частині використання праці мігрантів для максимального використання позитивних ефектів і мінімізації негативних наслідків.

Доцільним є вирішення питань про підвищення інформативності й достовірності даних міграційних процесів. Особливу увагу необхідно приділити якості та джерелам збору статистичної інформації про рух робочої сили.

Важливими напрямками є розвиток партнерських відносин між державою і приватним установами, вироблення взаємовигідних умов співпраці для банків і трудових мігрантів, покликаних на використання валютних засобів для інвестування, зокрема розроблення спеціальних продуктів для розміщення валютних заощаджень в Україні з використанням прозорих і безпечних для вкладників схем.

Загалом дієва міграційна політика пов'язана з ефективною соціально-економічною політикою. Забезпечення робочих місць із належними умовами праці, з гідною оплатою, що сприяє особистій самореалізації й удосконаленню, дає змогу відчувати захищеність і впевненість у майбутньому для себе і своєї сім'ї на території власної держави.

Явище зовнішньої трудової міграції має різні прояви і наслідки, що потребує подальшого дослідження, особливо в частині вирішення проблеми не лише міграції кадрів, а й міграції інвесторів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гайдуцький А.П. Банки і міграційний капітал. Київ : Інфосистем, 2013. 460 с.

2. Міграція як чинник розвитку в Україні. Дослідження Міжнародної організації з міграції (МОМ), Представництво в Україні. Київ, 2016. URL: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf (дата звернення: 27.03.2019).

3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2019).

4. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/16492.html> (дата звернення: 20.03.2019).

5. Офіційні статистичні матеріали Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208357> (дата звернення: 10.04.2019).

6. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 05 листопада 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-viii> (дата звернення: 24.03.2019).

7. Смутчак З.В. Сучасні міграційні процеси в Україні в контексті національної безпеки. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління* 2017. Вип. 2 (07). С. 228-231. URL: http://easterneurope-ebm.in.ua/journal/7_2017/44.pdf (дата звернення: 01.04.2019).

8. Controlling Immigration: A Global Perspective / Third Edition by James F. Hollifield, Philip L. Martin, Pia Orrenius. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 2014. 512 p.

9. Czaika M., Haas H. The Effect of Visas on Migration Processes. *International Migration Review*. 2017. Wiley Online Library. DOI: <https://doi.org/10.1111/imre.12261>.

10. Eurostat Statistics Explained. Migration and migrant population statistics: Newsrelease, 2018. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics (дата звернення: 18.04.2019).

11. Global Migration: Patterns, processes, and politics / edited by Elizabeth Mavroudi and Caroline Nagel. London, 2016. 262 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315623399>.

12. International Organization for Migration. World Migration Report 2018. URL: <https://www.iom.int/wmr/world-migration-report-2018> (дата звернення: 7.04.2019).

REFERENCES:

1. Ghajducjkyj A. P. (2013) Banky i mighracijnyj kapital [Banks and migration capital]. K.: TOV «Infosystem», 460 p. (in Ukrainian).

2. Mighracija jak chynnyk rozvytku v Ukrajinі. *Doslidzhennja Mizhnarodnoji orghanizaciji z mighraciji, Predstavnytvo v Ukrajinі* (2016) [Migration as a factor in development in Ukraine. Research of the International Organization for Migration]. Kyiv. Available at : http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf (accessed 27 March 2019).

3. Oficijnyj veb-sajt Derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 March 2019).

4. Oficijnyj veb-sajt Ministerstva socialjnoji polityky Ukrainy [Official website of the Ministry of Social Policy of Ukraine]. Available at : <https://www.msp.gov.ua/news/16492.html> (accessed 20 March 2019).

5. Oficijni statystychni materialy Nacionalnogho banku Ukrainy [Official statistical materials of the National Bank of Ukraine]. Available at : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208357> (accessed 10 April 2019).

6. Pro zovnishnju trudovu mighraciju: Zakon Ukrainy (2015) [On Foreign Labor Migration: The Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-viii> (accessed 24 March 2019).

7. Smutchak Z. V. (2017). Suchasni mighracijni procesy v Ukrajinі v konteksti nacionalnoji bezpeky. *Skhidna Jevropa: Ekonomika, biznes ta upravlinnja*, 2 (07). [Modern Migration Processes in Ukraine in the Context of National Security]. URL: http://easterneurope-ebm.in.ua/journal/7_2017/44.pdf (in Ukrainian) (Accessed 1 April 2019).

8. Hollifield J.F., Martin P.L., Orrenius P. (2014). *Controlling Immigration: A Global Perspective* (3th ed). Stanford, Calif.: Stanford University Press.

9. Czaika M., Haas H. (2017). The Effect of Visas on Migration Processes. *International Migration Review*, Wiley Online Library. Doi: <https://doi.org/10.1111/imre.12261>.

10. Migration and migrant population statistics: Newsrelease. (2018). *Eurostat Statistics Explained*. Available at : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics/ (accessed 18 April 2019).

11. Mavroudi E. and Nagel C. *Global Migration: Patterns, processes, and politics* (2016). London. Doi: <https://doi.org/10.4324/9781315623399>.

12. World Migration Report (2018). *International Organization for Migration*. Available at : <https://www.iom.int/wmr/world-migration-report-2018> (accessed 7 April 2019).

Litkovets Yuliya

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Economics of Enterprises
and Corporations
Ternopil National Economic University

EXTERNAL LABOR MIGRATION AND ITS CONSEQUENCES FOR THE UKRAINIAN ECONOMY

Purpose. The massive globalization of the world economy, border transparency, and the policy of international cooperation contribute to the exchange of productive factors, information technologies and labor resources. For recipient countries, labor migration is becoming an important source of economic development, which is far more important than foreign investment and government loans. Given this, migration is a phenomenon that attracts the attention of the public and researchers. The purpose of the article is to analyze the state and trends of external labor migration on a global and national scale. Establishing the importance and size of money transfers into the Ukrainian economy in the context of the recipient countries of the labor force. Development of recommendations for improving the mechanism of regulation migration processes in order to maximize the use of positive effects and reduce the negative impact on the national economy.

Methodology. The methodological basis of the research was the work of domestic and foreign scientists in the field of migration processes. In the process of research were used such methods as analysis of statistic data, systematization and generalization to determine the chief results as well as for the formulation of conclusions.

Results. The current tendencies of migration processes on the world and national scale are considered. The analysis of migration flows between the countries of the European Union and Ukraine is carried out. The emphasis is on the policy of recipient countries to attract labor migrants. The threats of foreign labor migration of Ukrainians to the economy are revealed. Considered as an effect of labor migration, external private money transfers. Their structure is analyzed in terms of recipient countries and dynamics by years according to official and unofficial channels of receipt. The role and influence of migrant currency transfers to the national economy is determined. It is proved that Ukrainian labor migrants remain the largest investors and one of the main suppliers of currency to the country. The necessity of effective migration policy was substantiated and measures for its improvement were proposed in order to maximize the use of positive effects and reduce the negative impact on the national economy. Increased informational and reliable data on migration processes was proposed. Signing of agreements on the use of labor migrants was substantiated. Development of mutually beneficial terms cooperation for banks and migrants for investment was suggested. Effective social and economic policy was conducted.

Practical implications. The results of the research can be used in the formation of an effective socio-economic policy for the regulation of migration processes and the use of positive effects from migration.

Value/originality. The value of the research is in defining the sources, amount and role of migrants foreign currency earnings in national economy.